Antecedents històrics sobre la independència de Catalunya

Autor:
Data de publicació: 10-12-2020

Té sentit que Catalunya reclami la seva independència de la resta de l'Estat? Quina ha estat la relació de Catalunya amb Aragó i després amb Espanya? Tothom pot tenir la seva opinió, però l'estudi de la història ens dóna respostes molt clares.

Té sentit que Catalunya reclami la seva independència de la resta de l'Estat? Quina ha estat la relació de Catalunya amb Aragó i després amb Espanya? Tothom pot tenir la seva opinió, però l'estudi de la història ens dóna respostes molt clares.

Època carolíningia - Comtats Catalans

En primer lloc, cal assenyalar que el conegut com la Marca Hispànica no era la definició d'un territori. L'imperi carolingi va anomenar marques aquells llocs que estaven vorejats per territoris no conquerits; en aquest cas va ser al-Andalus el territori fronterer amb l'imperi. Els francs havien conquerit Girona (785) i Barcelona (801)

L'anomenada Marca Hispànica es va dividir en comtats liderats per comtes nomenats directament pels reis francs. Aquests càrrecs eren els representants dels monarques francs tenien funcions administratives i militars mentre eren els que administraven la justícia.

Marca Hispànica

Amb el temps, la independència dels comtats va anar augmentant – cal recordar que l'últim compte nomenat pels francs va ser Nofre el Pilós (870-897). A partir d'aquí es formarà una unitat política, que tenia com a nexe d'unió la mateixa llengua i acceptació per part de tots els recomptes de la preeminència del comte de Barcelona. Amb Ramón Berenguer I el Vell (1035-1076) es redacten els Usatges, on es redacten les lleis que estableixen les lleis per les quals es regarien les comarques, amb un marcat caràcter feudal. També és amb aquest monarca que a Catalunya s'encunya una moneda pròpia, els Mancuses.

De Pere IV el Cerimoniós (que signava Pere Terç), els antics comtats es convertirien en principat. Alguns historiadors apunten a aquest moment, 1350, com un període preconstitucional.

El que sembla més enllà del dubte és que ja hi havia un sentit pretés de nació. És per aquest motiu que Thomas E. Bisson, historiador nord-americà, argumenta que a Catalunya el concepte de nació és anterior al d'Estat, i que no hi ha dubte que aquest sentiment de nació es remunta a abans del segle XII. De fet, un cronista pisà anomena catalans als participants en les expedicions expansionistes de Ramón Berenguer III el Gran (1086-1131) que demostra que ja eren reconeguts com a poble.

Una cosa que no cal oblidar és que estem parlant de l'apogeu del feudalisme. Un feudalisme que a Catalunya pren una forma molt similar al de la resta d'Europa, cosa que no es pot dir de la resta de regnes de la península Ibèrica. La relació establerta entre el comte de Barcelona i la resta de comtes va ser totalment feudal, amb un vassallatge d'aquests últims cap el primer.

Tenint en compte el que alguns defensors del nacionalisme espanyol argumenten per negar els drets a la independència de Catalunya que mai va ser un regne, cal assenyalar que el comte de Barcelona no volia ser un rei que estigués per sobre del sistema, sinó ser el cap del sistema, és a dir, el primus inter pares. La inexistència d'un rei no pressuposa que no es pugui parlar d'una entitat socialment i políticament formada. Un exemple contemporani és Mònaco, no hi ha rei allà, sinó príncep, i ningú dubta que és un estat sobirà. El 1198 el nom de Catalunya va aparèixer per primera vegada en un document relacionat amb els tractats de Pau i Treva.

Segons el professor Eduardo Manzano, l'estructura de l'edat mitjana no va fer que els comtats siguin menys importants que els regnes o imperis: simplement expressen els seus espais, pretensions o capacitats de domini.

La Unió amb Aragó

Com és ben sabut, la unió de Catalunya i Aragó comença a forjar-se amb el matrimoni de Ramón Berenguer IV amb Petronila,filla de Ramiro III d'Aragó. I és molt important destacar el contracte de patrocinadors entre els dos cònjuges:

I Ramiro, per la gràcia de Déu rei d'Aragó, et dono Ramon, comte de Barcelona i marquès, la meva filla per dona juntament amb tot el regne d'Aragó, [...] I us confio a tots els homes de l'esmentat regne amb homenatge i jurament que puguin ser fidels a vostè [...] També faig totes aquestes coses anteriors a vostè, Ramiro, comte de Barcelona i Marquès, que si la meva filla va morir prematurament, i vostè encara estava viu, tenir la donació de l'esmentat regne lliurement o immutablement sense cap impediment després de la meva mort [...] Això es va fer el tercer de l'idus d'agost de l'any 1137 de l'Encarnació del Senyor. regnant l'esmentat rei Ramiro.

Petronila d'Aragó i Ramón Berenguer IV

Ramón Berenguer, al qual Ramiro III havia atorgat el títol de príncep d'Aragó, mai va ser nomenat rei. El primer rei de la casa de Barcelona que ocuparà conjuntament el títol de rei d'Aragó i comte de Barcelona serà Alfons II el Casto,fill gran de Ramón Berenguer i Petronila. A partir d'aquest moment, i fins a la coronació de Ferran el Catòlic, tots els reis aragonesos seran de la casa de Barcelona, o el que és el mateix, els catalans.

Cal assenyalar que, malgrat la unió dinàstica, Aragó i Catalunya es regien per diferents lleis, cadascuna tenia les seves pròpies institucions. De fet, el rei va haver de jurar lleialtat a les dues Corts; el que no va passar a Castella, on van ser els tribunals els que van jurar lleialtat al rei. Amb Pere II el Gran (1196-1213)[2] és obligatori celebrar les Corts un cop l'any. Aquest punt està marcat per molts historiadors com l'inici de la configuració d'un règim parlamentari. És important assenyalar que aquesta obligació per part del rei de convocar Corts no existia en cap país d'Europa, la qual cosa explica, d'alguna manera, que el règim parlamentari a Catalunya estava molt més avançat que, per exemple, a Castella.

Al segle XIV hi havia una idea clara de la unitat de Catalunya, tal com es reflecteix als tribunals de 1368-1369. El rei es va limitar a concedir "força de la llei" a les disposicions que emanen dels tribunals. Per fer-se una idea de com de clars eren els catalans la seva independència de la resta de regnes ibèrics és en opinió emesa pels tribunals el 1283, on van prohibir al rei d'Aragó, Jaume I, presentar-se a Catalunya amb un títol diferent del del comte de Barcelona.

Hem d'arribar a passar els que encara argumenten que Catalunya era una possessió aragonesa, veritable estupidesa històrica que no se celebra enlloc. També s'argumenta aquí que Catalunya no era un regne, partint de la base que un rei és més que un recompte. Obliden que a l'edat mitjana això estava lluny de la realitat: els comtes de Flandes eren més poderosos que els reis d'Anglaterra; el dux de Venècia era més important que el rei d'Àustria; els ducs de Baviera eren més poderosos que els reis de Polònia; i, per descomptat, els comtes de Barcelona eren molt més poderosos que els reis d'Aragó.

Els Trastàmara

Cal destacar que des de mitjans del segle XV Catalunya tenia una estructura política i fiscal molt similar a un estat modern. Per posar dos exemples, Holanda i Anglaterra no tindrien aquesta estructura consolidada fins al segle XVIII.

Després de la mort sense descendència de Martí I l'Humà (1396-1410), al febrer de 1412 es va signar la Concòrdia d'Alcanyís, en la qual es va establir que nou compromisos, tres d'Aragó, Catalunya i València respectivament, triarien el nou monarca d'entre els cinc pretendents. Fernando de Antequera va ser elegit, reconegut per lesCorts de Barcelona el 1413. Així hi havia un fet que fins aleshores no sabia: que els dos principals regnes de la península Ibèrica eren governats per la mateixa família, el Trastámara, Joan II a Castella i Ferran I a Aragó (Joan era el gendre de Ferran)

Això no vol dir, i molt menys, que hi hagués un projecte d'unitat, i molt menys nacional. Els regnes van continuar sent governats per diferents institucions, lleis diferents, i amb un teixit social diferent.

Quan Ferran I va jurar als Tribunals va haver d'acceptar que no podia dictar cap llei contrària a la jurisprudència catalana; la Generalitat es va constituir com un òrgan de govern permanent; la capacitat del rei d'administrar la justícia sense l'acord de l'Audiència també va ser limitada. Es podria dir que el rei a Catalunya estava vestit amb una certa autoritat, però que en realitat no tenia cap poder efectiu. Aquesta autoritat atorgada a la Generalitat va ser, segons Vicens Vives, el pas "entre un sistema medieval de jurisdiccions i un sistema constitucional modern".

Joan II d'Aragó va patir un aixecament armat mentre intentava soscavar l'autoritat de les institucions catalanes. Tot i

que Joan II va aconseguir el triomf (va entrar a Barcelona el 1472) en el Tractat de Pedralbes –en el qual ni vencedors ni vençuts–, el rei va reconèixer la justícia de les peticions catalanes, alhora que estipulava que es farien intents de tornar a la situació de preguerra.

Reis Catòlics

Ferran II d'Aragó (1479-1516) es va casar amb Elisabet I de Castella el 18 d'octubre de 1469. Aquest matrimoni ha estat pres per molts, en el context de la història tradicional d'Espanya que s'ha transmès i continua transmetent, el naixement d'Espanya com a unitat política i territorial. Res més lluny de la realitat.

Isabel i Ferran

Si bé és cert que Ferran II va tractar d'augmentar el seu poder real, mai ho va fer per la força - com Elizabeth de vegades li va demanar que advocava per la conquesta militar. Ferran II preferia la política de pactes amb els quals evitava confrontacions internes.

Al regne d'Aragó el monarca va haver de demanar permís per dur a terme determinades actuacions als consells d'Aragó i València, i a la Generalitat.

No és cert, per tant, que hi hagi unió de les dues institucions polítiques. Per posar dos exemples: Ferran II va ser reconegut com a rei consort de Castella, mentre que Elisabet I no era d'Aragó. Un altre detall: les monedes encunyades durant aquest període a Castella no tenien valor jurídic a Aragó.

El que es crea a partir de Castella és la idea que els reis de Castella eren hereus dels jueus i, per tant, reis d'Espanya, creant una confusió entre la corona de Castella i Espanya. Però, insisteixo, el nom d'Espanya com a cos polític només és utilitzat pels cronistes castellans. La veritat és que no tenien res a veure amb això administrativament, o institucionalment, o econòmicament. Cada regne va continuar amb les seves pròpies lleis i institucions. L'única institució comuna a ambdós regnes va ser la Inquisició.

Els austries

No va canviar substancialment la situació a Catalunya durant el període austtracista, tot i que és cert que diversos monarques de la dinastia van intentar augmentar el seu poder sobre les institucions catalanes. Però la independència del regne d'Aragó es va mantenir. Un exemple és el conegut cas del secretari de Felip II, Antonio Pérez, acusat de l'assassinat del secretari de Joan d'Àustria, que va fugir a Aragó per estar sota la protecció dels seus cèrcols. La negativa de la Justícia d'Aragó a lliurar-la va portar a l'entrada militar a Aragó de les tropes de Felip II. La revolta va acabar amb la mort del jutge d'Aragó Juan de Lanuza. Malgrat tot, Antonio Pérez va aconseguir escapar a Anglaterra.

Amb Felip IV els enfrontaments van ser més greus, i amb la insistència de la seva vàlida, comte duc d'Olivares,que en el Gran Memorial de 1624 va sostenirque "el negoci més important de les seves monarquies" era "convertir-se en rei d'Espanya, m'agradaria dir, senyor, que Sa Majestat no està contenta de ser rei de Portugal, d'Aragó, de València, comte de Barcelona, sinó que treballa i pensa amb consells madurs i secrets per a la reducció d'aquests regnes d'Espanya a l'estil i les lleis de Castella, sense cap diferència". S'inclou en aquesta uniformitat que el català hauria de ser prohibit.

Aquesta situació va provocar una greu confrontació armada que sorgeix quan Pau Claris, president de la Generalitat, proclama la República Catalana. Un moment important d'aquesta confrontació es va produir el 7 de juny de 1640 en l'anomenat Corpus de Sang. Tot i que es podria dir que la victòria va anar a la part espanyola, la situació institucional a Catalunya va variar molt poc.

La Guerra Civil - Felip V

És ben sabut per què aquesta guerra va portar a aquesta guerra. La mort sense hereus de Carles II va provocar l'enfrontament armat entre partidaris de la corona passant a mans de Felip d'Anjou, la casa dels borbons, o el nou rei arxiduc Carles, membre de la casa austríaca.

Guerra de Successió

A Catalunya van donar suport majoritàriament al candidat de la casa austríaca, mentre que Castella ho va fer per Felip d'Anjou. La caiguda de Barcelona l'11 de setembre va marcar el final de la caiguda de la independència de Catalunya, amb l'abolició de tots els seus arbres, institucions, privilegis, fins i tot amb la prohibició de l'ús del català.

La llengua catalana

La llengua és un dels vehicles més importants perquè un poble adquireixi el concepte de nació. Segons els estudiosos, la llengua catalana va començar a formar-se en els segles XVII i XVII, com un romanç primitiu, assenyalar la influència exercida en ella pel Provençal i la llengua de l'OC.

Ja al segle XI apareixen alguns fragments escrits en català –anteriors que en castellà–, un dels més antics és una traducció parcial del Liber Iudiciorum; encara que el primer volum escrit íntegrament en català es creu que són les Homilies d'Orgañá,de principis del segle XIII.

També en català són els primers tractats filosòfics escrits a la península Ibèrica en llengua romàntica.

Llibre de les dons, de Francesc Eiximenis, segle XV

Conclusions

Crec que he fet prou arguments per demostrar que si avui hi ha alguna comunitat autònoma que tingui prou arguments històrics per reclamar la seva independència, això és Catalunya.

Una altra cosa és si s'acorda o no, ja no en la legitimitat del procés independentista,sinó si actualment és viable, i si aquesta independència aportaria beneficis per a Catalunya. La resposta a les dues preguntes és no.

M'imagino que alguns lectors no estaran d'acord amb l'anterior en l'article; Li demanaria que ho comenti. El debat sobre una qüestió sempre aporta el millor coneixement d'ella.

[1] Enric de Pisa Liber Maiochilinus de gestis Pisanorum il·lustres, que relata la croada contra les Illes Balears que involucra les milícies de Ramón Berenguer III.

[2] Va ser Pere II d'Aragó i jo de Barcelona.

Per José Luis Garrot Garrot